97-84167-26

Falk, Constans Th.

Om det nuvarande svenska landstinget: I.

Upsala

1872

97-84167-26
MASTER NEGATIVE #

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DIVISION

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

ORIGINAL MATERIAL AS FILMED - EXISTING BIBLIOGRAPHIC RECORD

3
Box 4

Falk, Constans Th
Om det nuvarande svenska landstinget: I.
Upsala, 1872.
22 p.

Thesis, Upsala.

RESTRICTIONS ON USE: *Reproductions may not be made without permission from Columbia University Libraries.*

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm REDUCTION RATIO: 11:1 IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB

DATE FILMED: 8-26-97 INITIALS: PB

TRACKING # : 27216

FILMED BY PRESERVATION RESOURCES, BETHLEHEM, PA.

3

Box 4

Om

det nuvarande Svenska Landstinget.

I.

Akademisk Afhandling,

som med

Vidtberömda Filosofiska Fakultetens i Upsala

samtycke

för Filosofiska Gradens erhållande

till offentlig granskning framställes

af

Constans Th. Falk,

Fil. Kand. af Östgöta Landskap,

Stip. Stenh.

å *Skytteanska lärosalen* den 25 Maj 1872

p. v. t. e. m.

UPSALA.

Tryckt hos P. Hanselli

1872.

Det Svenska folket egde i likhet med öfriga Germaniska folk i äldre tider en starkt utbildad sjelfstyrelse, som det utöfvade på landskaps- och häradstingen, der odalmännen, d. v. s. de fria och sjelfegande bönderna mangrant infunno sig och afgjorde, oberoende af alla myndigheter, egna gemensamma hushållsangelägenheter. På dessa ting stiftade de äfven sina lagar, skipade rätt och kunde fatta beslut i frågor, som angingo hela riket. Denna sjelfstyrelse aftog i samma mån konungamagten tillväxte, embetsmannastyrelsen infördes och riksdagens inflytande ökades, tills slutligen nästan alla spår af densamme försvunnit. Landskapen upphörde till och med att vara egna samfund och häradet förlorade sin administrativa betydelse och blef föga annat än ett område för rättskipningen. Men denna fullkomliga förändring af statsskicket försiggick först småningom. Ännu i början af 17:de århundradet hade lanskapen rätt att deltaga i den allmänna lagens stiftande och i ännu sednare tider beskattningsrätt, hvilken de till slut utöfvade på s. k. provinsialmöten, till hvilka af konungen kallades de fyra riksstånden inom något särskilt landskap. Det sista af dessa möten hölls år 1677, hvarefter ej någon representation inom landskapet förekommer.

Såsom områden för den från regeringen utgående förvaltningen hade *länen* bildats. Den sjelf-

styrelse, landskapet egt, öfverflyttades ej till dem. Länsinvånarne utöfvade knappt något inflytande på sina egna gemensamma angelägenheters afgörande, utom då regeringen någongång inhemtade deras åsigter i någon vigtig ekonomisk fråga eller landshöfdingarne sammankallade möten, än med borgerskapet i en stad, än med ombud från länets alla socknar eller en del af dem, för att rådpläga om något för länet vigtigt ekonomiskt ärende. Dessa möten, som kallades *Landsting*, voro ej i lag ordnade, utan blott tillfälliga; de upphörde slutligen att hållas utom i de norra länen, der de längst bibehöllo sig: ännu år 1857 hölls ett dylikt möte i Jemtlands län, der sockenombuden beslöto bidrag till en för länet vigtig kommunikations-anläggning.

Redan under Frihetstiden hade man försökt organisera någon inrättning i länen, hvarigenom mera regelbundet, än som kunde ske genom ofvannämnde möten, önskningar och åsigter i ekonomiska angelägenheter kunde framställas och regeringen inhemta upplysningar om de särskilta orternas behof. K. M:t hade i sådan afsigt den 27 Febr. 1742, i följd af ett Rikets Ständers beslut, till landshöfdingarne aflåtit en skrifvelse, hvari påbjöds, att i hvarje socken skulle väljas "en eller flera bepröfvade landthushållare, hvilka kunde årligen ombytas och hvilka skulle antingen sjelfva eller genom en eller flera deputerade af hvarje härad på viss dag hos landshöfdingen i orten sig inställa och der vidare under sig utvälja fyra eller flera personer, som kunde hos landshöfdingen gifva vid handen hvad de förmente vara bäst, nyttigast och drägligast för landtmannen". En likartad skrifvelse afläts af K. M:t den 9 Dec. 1771 och ett förslag i samma riktning framstäldes år 1793 af den dåvarande hushållskomitén, utan att

hvarken genom detta förslag eller ofvannämnde skrifvelser någon för framtiden bestående inrättning kom till stånd.

Genom dessa försök synes man egentligen hafva åsyftat att erhålla ett organ, hvarigenom länsinvånarnes önskningar i rent ekonomiska angelägenheter kunde framföras och detta mål blef till en del uppnådt genom bildandet af Länshushållningssällskapen, hvilka inrättades i följd af en anhållan till regeringen från 1809 års riksdag. Dessa sällskaps ändamål är, såsom bekant, att hvar inom sitt område arbeta för landtbrukets och näringarnes utveckling.

Sedan hushållningssällskapen blifvit bildade, hvilade frågan om införandet af någon kommunalinrättning för länen, tills vid 1828—30 årens riksdag förslag derom framstäldes; men derefter hafva vid alla följande riksdagar — med undantag af vid en — till dess att det nuvarande landstinget inrättades, förslag i samma riktning återkommit. I dessa förslag inskränkte man sig vanligen icke till att yrka endast på införandet af ett organ, hvarigenom länsinvånarnes önskningar och åsigter i ekonomiska mål kunde framställas, man yrkade äfven derpå, att en del af länets gemensamma angelägenheter skulle genom af invånarne sjelfva valda ombud få afgöras och ombesörjas. Man började sträfva för, att i vårt land åter införa folkets sjelfstyrelse, hvarföre och i sammanhang med förslagen om kommunala inrättningar för länen äfven ofta föreslogs en utvidgad frihet för de mindre kommunerna vid behandlingen af deras egna angelägenheter.

Såsom skäl till att hos oss införa en väl ordnad och till större områden än städer och socknar utsträckt kommunalstyrelse anförde man, utom det att de särskilta orternas utveckling derigenom skulle be-

fordras, att en sådan styrelse kostar obetydligt; att de styrande hafva sakkännedom; att den gifver folket vana vid offentliga ärenders behandling; att det medborgerliga sinne, som för utvecklingen af ett konstitutionelt statsskick är af så stor vigt, genom densamma väckes och utbildas; slutligen såg man ock deri ett medel, hvarigenom en ombildning af vår nationalrepresentation kunde möjliggöras. Men nyttan af en utvidgad folkstyrelse var till en början icke — att döma efter riksdagarnes protocoll — af många insedd: de flesta ansågo dels att embetsmännen bättre ombesörjde folkets angelägenheter, än det sjelft skulle göra, och att således en utvidgad sjelfstyrelse vore skadlig eller åtminstone öfverflödig; dels att folket ogerna skulle mottaga någon tillökning af kommunala bestyr; dels fruktade man äfven, hvad särskilt en representation för länen beträffar, att den skulle hämmande inverka på den af regeringen tillsatta länsstyrelsen och att till och med genom en sådan representation tider af tvistande och oeniga landskap skulle till oss återföras. På dessa och dylika skäl afstyrktes under en lång följd af år alla de förslag om kommunalstyrelse för länen, som vid riksdagarne framstäldes. Men saken fördröjdes ock till en del deraf, att åsigterna hos dem, som arbetade för densamme, voro så olika om hvad sammansättning och befogenhet en sådan styrelse skulle hafva.

För riksdagarnes behandling af frågan om kommunala inrättningar för län eller härad vilja vi i det följande lemna en kort redogörelse.

Vid *1828—30 årens riksdag* föreslogs hos Ridderskapet och Adeln, att hushållningssällskapen skulle sammansättas på det sätt, att hvart hundrade hemman skulle utse en person, som ovilkorligen skulle vara arbetande ledamot af desamma, att de skulle

kallas *provinsconseiller* och sammanträda under sjelfvald ordförande fyra eller sex gånger om året samt ega att föreslå ekonomiska förbättringar, förrätta revision af alla publika medel, blifva förlikningsdomstolar och juryinrättningar samt beifra de oordningar, som ej bestämdt hörde till åklagaremagten.

En annan motionär hade i samma stånd föreslagit, att i hvarje län *Municipalråd* skulle bildas af 2 besutne adelsmän, 2 ledamöter af hvart och ett af de öfriga riksstånden samt 2 s. k. ofrälse ståndspersoner; att detta råd skulle sammanträda med landshöfdingen till ordförande hvar tredje månad och öfverlägga om ekonomiska förbättringar såsom sjöars sänkning, vägars anläggning o. d. samt till K. M:t ingifva förslag i dylika frågor; att det skulle hafva tillsyn öfver hospital-, lazaretts-, fång-, fattig- och korrektionshus, revidera dessa inrättningars kassor, granska byordningar och andra stadgar till den allmänna ordningens upprätthållande m. m., hvarjemte markegångssättningen och alla befattningar af samma natur skulle åt detta råd uppdragas.

Dessa förslag blefvo ej af något stånd bifallna. Ekon. Utskottet, till hvars utlåtande de blifvit remitterade, tog med det först anförda förslaget icke någon befattning, emedan det ansågs leda till rubbning i flera den allmänna lagens föreskrifter, och afstyrkte det sednare, dels emedan utskottet ansåg, att municipalstyrelser ej borde genom någon lagstiftning frammanas, utan uppstå af sig sjefva "i den mån allmänna sinnesstämningen toge den riktning, att enskilte medborgare ville uppoffra tid, möda och kostnad i befattning med publika ärender" — en åsigt, som äfven vid följande riksdagar uttalas — dels på grund deraf, att en del af de ärender, som det föreslagna municipalrådet skulle

ombesörja redan behandlades af sockenstämma, kyrkoråd, hushållningssällskap, berednings- och taxeringskomitéer.

Vid följande *1834—35 årens riksdag* väcktes hos Presteståndet förslag om, att hushållningssällskapen skulle genom Landtbruksakademien till regeringen få framställa sina tankar om orternas tillstånd och behof samt föreslå de förbättringar, som kunde befordra den allmänna välmågan. Ekon. Utskottet hemstälde i anledning häraf, att Ständerna skulle hos K. M:t anhålla, att han ville låta infordra hushållningssällskapens utlåtande om de ansågo detta förslag ändamålsenligt, men denna hemställan afslogs af de båda första stånden.

Denna riksdags Konstitutions-Utskott hade till följd af ett af Grefve *C. G. Spens* inlemnadt förslag om nationalrepresentationens ombildning, utarbetat förslag till en lag om s. k. *Landtdagar.* En landtdag skulle finnas i hvarje län och en i Stockholms stad; den skulle bestå af fem afdelningar, af hvilka de fyra första utgjordes af de fyra riksstånden, dock så att till andra afdelningen skulle höra, utom prester, äfven lärare vid statens allmänna undervisningsverk och till tredje afdelningen, utom borgare och magistratspersoner. ofrälse bruksegare, manufakturister och fabriksegare på landet eller utan burskap i stad; den femte afdelningen skulle utgöras af de embets- och tjenstemän, besutne hemmansegare på landet, hus- och jordegare i stad, som ej tillhörde någon af de öfriga afdelningarne. Till landtdagsmän kunde således en stor del af dem väljas, som vid denna tid saknade representationsrätt vid riksdagen; också hade hufvudsakliga skälet, hvarföre utskottet utarbetat detta förslag varit att "tillfredsställa eller åtminstone afleda orepresenterades anspråk

på inrymmande i riksstånden." Landtdagen skulle sammanträda hvarje år, då lagtima riksdag ej hölls, dess ordförande skulle utnämnas af konungen. På densamme kunde motioner väckas i hvilket ämne som helst — med undantag af grundlagsfrågor — ehvad ämnet rörde rikets allmänna eller länets enskilta angelägenheter; men dessa motioner kunde icke af samma landtdag, på hvilken de blifvit väckta, definitivt antagas, utan skulle, sedan de blifvit af en landtdag gillade, af följande landtdag närmare utredas och bestämmas och först derefter i form af landtdagens önskan eller förslag till K. M:t inlemnas.

Detta förslag, mot hvilket flera utskottets egna ledamöter reserverat sig, blef af Ständerna allmänt ogilladt, sedan flera talare sökt ådagalägga, att den föreslagna landtdagen icke skulle hafva uppfyllt de ändamål, utskottet med densamme åsyftat.

Grefve Spens hade föreslagit, att *Landskapsting*, bestående af de fyra riksstånden jemte öfriga ännu icke representerade medborgare, fördelade på 6 afdelningar, skulle bildas och ega, utom motionsrätt, att välja riksdagsmännen. Den tanke, som häri uttalas, att låta provinsrepresentationen utse ledamöter till nationalrepresentationen, blef upptagen i vår nu gällande Riksdagsordning, så till vida, att landstinget eger välja ledamöterna af riksdagens första kammare.

Dessa förslag, likasom ock ett vid föregående riksdag inlemnadt om länsrepresentation, föreskrifva, såsom synes, en sammansättning af densamme efter ståndsprincipen; men i alla vid följande riksdagar framstälda förslag i ämnet föreslås en sammansättning utan afseende på stånd.

Utom dessa af oss nu omnämnda förslag hade vid denna riksdag i Borgarståndet motion blifvit väckt om, att Ständerna skulle till K. M:t ingå med anhållan, att han

ville låta utarbeta förslag till en "allmän kommunallag och municipalitets författning med fäst afseende jemväl på ordnandet af landstatens tjenstebefattningar" och framlägga det för näst sammanträdande riksdag, hvilken motion af Lag- och Ekon. Utskotten, som gemensamt behandlade den, tillstyrktes. Dessa utskott framstälde i sitt betänkande flera af de fördelar, en väl ordnad menighetsstyrelse skulle medföra och ansågo, i olikhet med föregående riksdags Ekon. Utskott, den omständigheten, att flera allmänna angelägenheter hos oss redan behandlades af myndigheter, som folkets förtroende tillsatt, långt ifrån att tala emot försöket att ordna dessa spridda element till ett sammanhängande helt eller emot principens tillämpning på ämnen, der den ej dittills varit använd, snarare tala för en sådan utsträckning. Ständerna beslöto att aflåta en skrifvelse till K. M:t, men anhöllo deri blott om en fullständigare lagstiftning i afseende på kommunalförfattningarne inom socknarna och städerna.

Denna skrifvelse ledde ej till någon K. M:ts särskilta åtgärd, emedan tvenne komitéer, som behandlade ämnen, hvilka berörde den kommunala lagstiftningen, redan voro tillsatta, nemligen en för kyrkolagens öfverseende och en för fattigvårdsanstalterna. Den förre af dessa komitér utarbetade förslag till förordning om Sockenstämmor och Kyrkoråd, den sednare till Sockenstämmor och Sockennämnder. Men derjemte hade den sistnämnde komitén "för en allmännare omfattning af mera vidsträckta samhällsintressen och en sammanhållande tillsyn å förvaltningen inom de särskilta inskränktare samfunden" föreslagit en *Länsnämnd* för hvarje län, hvilken skulle bestå af landshöfdingen såsom ordförande, vissa embets- och tjenstemän samt valda menighetsombud såsom ledamöter.

Dessa förslag förekommo till behandling vid *1840—41 årens riksdag*, på hvilken dessutom hos Ridderskapet och Adeln motion väcktes om, att *Länsdeputerade* och ett ständigt *Länsråd* skulle inom hvarje län bildas. Deputerade och länsrådets ledamöter skulle väljas efter besutenhetsprincipen af valmän, utsedde från land och stad: deputerade till ett antal af 20 à 24 för de mindre länen och 30 à 32 för de större; länsrådets ledamöter till ett antal af 4. Deputerade skulle på en viss, en gång för alla bestämd, tid infinna sig i länsresidensstaden och der emottaga landshöfdingens berättelse om förvaltningen af länets inre angelägenheter, om beloppet af utgifter och inkomster, om nya behof m. m. samt efter granskning af redogörelserna under sjelfvald ordförande besluta om allt hvad de ansågo för länet nödigt och nyttigt; deras beslut skulle, såvidt de ej voro af beskaffenhet att böra underställas K. M:t, underställas landshöfdingen. Länsrådet skulle öfvervara alla de beslut, som i landscancelliet fattades rörande länets allmänna angelägenheter och ega att yttra sin mening till protocollet, om de ansågo landshöfdingens beslut icke vara grundadt på lag eller på deputerades beslut eller förenligt med länets eller dess invånares bästa.

Med anledning af dessa förslag utarbetade Lag- och Ekon.-Utskotten, som gemensamt behandlade dem, till en början blott förslag till förordning om Sockenstämmor och Sockennämnder, som med åtskilliga ändringar af Ständerna antogs och af K. M:t stadfästades den 29 Aug. 1843; men afstyrkte förslagen om någon kommunalinrättning för länen, dels emedan utskotten ansågo, att föremålen för en sådan styrelses förvaltning voro så olika på de särskilta orterna, att allmänna bestämmelser der-

om svårligen öfverallt kunde finnas fullt ändamålsenliga och tillämpliga, dels ock emedan utskotten ansågo, att dylika inrättningar borde, för att blifva af något gagn, uppstå af sig sjelfva. Men vid utskottsbetänkandets behandling hos Ständerna, yttrade flera talare i detta fall olika åsigter med utskotten och yrkade, att förslag till stadgar för härads- och länsnämnder borde utarbetas, iföljd hvaraf utskotten inkommo med ett dylikt förslag, i hvilket det dock var lemnadt åt menigheterna sjelfva att afgöra, om de ville hafva sådana nämder. Beslöto de sig derför, så skulle *Häradsnämnden* sammansättas af ett ombud från hvarje socken inom häradet eller tingslaget och under sjelfvald ordförande sammanträda minst en gång om året; nämnden skulle handhafva häradets eller tingslagets gemensamma angelägenheter såsom allmännna byggnader, skjutsningsanstalter o. d. samt dessutom hafva tillsyn öfver fångvården inom häradet, hvad fångarnes underhåll och deras moraliska vård beträffade. *Länsnämnden* skulle bestå af landshöfdingen såsom ordförande och af ledamöter, valda till ett antal, som en gång för alla bestämdes af länets pröfningskomité, genom fögderivis sammanträdande ombud från städerne och socknarne; nämnden skulle sammanträda en gång om året och för öfrigt så ofta den sjelf eller ordföranden fann nödigt. Frågor om förbättringar och förändringar i de allmänna anstaltera för folkundervisningen, sedligheten, sundhetstillståndet, hushållningen och fattigförsörjningen kunde blifva föremål för nämndens öfverläggningar och åtgärder. Men dessa åtgärder skulle, likasom häradsnämndens inom dess område, endast vara förberedande och verkställande: beslutande rätten låg hos städernas och socknarnas menigheter.

Detta förslag, af flera bland utskottens egna ledamöter, som ansågo läns- och häradsnämnder öfverflödiga, afstyrkt, vann icke bifall af något stånd. Bondeståndet afslog det genast, förklarande, att det ej ansåg lämpligt besluta om införandet af dylika nämnder, förr än man sett hvad nytta den vid denna riksdag beslutade sockennämnden skulle medföra. Hos de öfriga stånden anfördes dels detta skäl till afstyrkande af förslaget, dels framställdes mot flera dess bestämmelser anmärkningar, såsom deremot att häradsnämnden skulle hafva tillsyn öfver fångvården och skjutsningsanstalterna, att landshöfdingen skulle vara sjelfskrifven ordförande i länsnämnden, att denna nämnd skulle hafva tillsyn öfver fattigvård, folkundervisning m. m., hvilket ansågs blifva ett ingrepp i vederbörande embetsmyndigheters åtgärder m. fl.; dessutom fruktade flera talare för rikets enhet om någon länsrepresentation bildades och framstälde Italien och Spanien såsom varnande exempel på den olycka, en provinsialrepresentation kunde medföra. Utskottsbetänkandet, som vid dess första behandling blef afslaget af Preste- och Bondestånden, men återremitteradt af de öfriga, afslogs af alla stånden, då det, utan att utskotten vidtagit några förändringar af detsamma, åter förekom till behandling.

Denna riksdags betydelse för vårt kommunalväsendes utbildning bestod deri, att den antog förordningen om Sockenstämmor och Sockennämnder, hvarigenom socknarnas och i någon mån äfven städernas kommunala förhållanden ordnades på ett bättre sätt än förut. Någon förordning om kommunala inrättningar för större områden än städer och socknar blef deremot, såsom vi sett, ej antagen. Frågan derom hvilade vid nästföljande riks-

dag, men förekom åter vid *1847—48 årens riksdag*, då hos Ridderskapet och Adeln det förslag väcktes, att från hvarje socken skulle i sockenstämman utses bland sockennämndens ledamöter ett, högst tre ombud, hvilka skulle sammanträda *"fögderivis"* tre eller fyra gånger om året och genom öfverenskommelse afgöra frågor om gemensamma arbetsföretag, om arbetssökande personers sysselsättning, om fattigvård, om sparbankers inrättande o. d. — och att vid dessa sammankomster två eller tre ombud skulle utses från hvarje fögderi, hvilka på landshöfdingens kallelse en gång om året eller oftare, om behofvet så påkallade, skulle sammanträda i länets residensstad, för att *gemensamt för hela länet* öfverlägga och besluta om sådana ärender, som utgjorde föremål för fögderisammankomsterna samt om uttaxering af afgifter för länets gemensamma behof och om dessa medels användande.

Detta förslag, som tillägger länsrepresentationen beslutanderätt och beskattningsrätt, vann lika litet som de vid föregående riksdagar i samma ämne framstälda förslagen, något bifall: det afstyrktes af Ekon.-Utskottet och Ständerna biföllo utskottsbetänkandet, Borgare- och Bondestånden utan diskussion. Ekon.-Utskottet ansåg, att behofvet af sådana municipalinrättningar som den föreslagna, icke ännu gjort sig gällande i vårt land och att idén om kommunalverksamhet icke vunnit den grad af utveckling eller omfattats med det deltagande, som måste förutsättas för dess ändamålsenliga utsträckning till större områden; dessutom anmärkte utskottet, att Fattigvårdsförordningen af den 25 Maj 1847 tillät bildandet af gemensamma anstalter för vissa kommunala angelägenheter och att en del ärender, som skulle blifva föremål för de föreslagna muni-

cipalinrättningarnes verksamhet borde bero på den enskilta omtanken.

Oaktadt ej i något stånd sist anförde förslag omfattats med något intresse, framstäldes dock hos Ridderskapet och Adeln vid följande *1850—51 årens riksdag* ett i samma riktning. Det föreslogs då, att i hvarje län en *Länsnämnd* borde bildas af ett ombud från hvarje landsförsamling och enligt regel från stad med mindre antal invånare än 5000. Länsnämnden skulle sammanträda, med landshöfdingen till ordförande, två gånger om året, vara samlad högst 14 dagar och ega att rådslå och besluta i länets ekonomiska angelägenheter; uppgöra stadgar och bestämmelser för länets gemensamma inrättningar och företag; bestämma bidrag, som i och för dessa af länsinvånarne erfordrades och fördela bidragen efter förmedladt hemmantal, matlag eller Bevillningsförordningens 1:sta eller 2:dra artikel; slutligen skulle nämnden, om parterna derom åsämdes, afgöra de tvister, som i kommunalfrågor uppstått emellan församlingarne eller emellan enskild person och församling. — Ridderskapet och Adeln ansåg ej detta förslag verkställbart, hvarföre motionären i stället föreslog, att *Häradsnämnder* borde bildas genom af socknarna valda ombud och *Länsnämnder* genom deputerade från dessa häradsnämnder och att länsnämnden skulle sammanträda endast då landshöfdingen önskade rådgöra med den om någon för länet gemensam angelägenhet, eller då någon af häradsnämnderna anhöll om dess sammankallande. Ekon.-Utskottet, som yttrar sig om det först framstälda förslaget, afstyrker det, emedan uskottet ansåg, att genom hushållningssällskapen tillräckligt tillfälle vore beredt länsinvånarne att öfverlägga om gemensamma angelägenheter, och att allmänheten ogerna skulle emottaga någon

tillökning af kommunalbestyr. Dessutom anmärkte utskottet mot förslagets särskilta bestämmelser bland annat, att antalet ledamöter i länsnämnden skulle blifva för stort; att kollision kunde uppstå mellan läns-nämndens ekonomiska lagstiftningsrätt och den för hela riket lagstiftande magten, äfvensom emellan den verkställande myndighet, som tillhörde landshöfdingen och den åt länsnämnden uppdragna vården om länets ekonomiska angelägenheter; att alltför vidsträckt beskattningsrätt var tillagd länsnämnden. Men mot detta betänkande reserverade sig flera utskottets ledamöter, hvilka ansågo, att härads- och länsnämnder borde inrättas; en del reservanter föreslogo, att *Länsnämnder* skulle bildas af samma ledamöter som länets pröfningskomité, sammanträda en gång om året till högst 2 dagars sammankomst och med landshöfdingen till ordförande öfverlägga — men ej besluta — om sådana frågor, rörande länets angelägenheter, som landshöfdingen framstälde; men vid Ständernas behandling af utskottsbetänkandet blef det af 3 stånd antaget, endast Borgarståndet återremitterade det, för att dermed ådagalägga sitt intresse för saken.

Vi böra kanske omnämna, att vid denna riksdag väcktes hos Bondeståndet motion om förändrad organisation af länsstyrelsen. Det föreslogs, att 2 deputerade årligen skulle genom af sockennämnderna utsedda elektorer väljas, för att med landshöfdingen deltaga i länets styrelse; och att landshöfdingen skulle af konungen utses för en tid af 4 år inom ett af länets menigheter uppsatt förslag på 3 personer: denna motion afstyrktes af Stats- och Ekon.-Utskotten, som gemensamt behandlade den, emedan motionären icke uppgifvit i hvilka delar länsstyrelsens organisation var felaktig och

icke uppfyllde det med densamma afsedda ändamålet och Ständerna biföllo utskottsbetänkandet.

Frågan om läns- och häradsnämnder, som äfven vid denna riksdag fallit, synes vara bland de frågor, som, en gång väckta, icke kunna för alltid falla: hon återkom vid följande *1853—54 årens riksdag* och omfattades då med större intresse än hittills varit händelsen, dock visade sig ej intresset så starkt, att några sådana inrättningar af denna riksdag beslötos.

Samma motionär som vid föregående riksdag framställt förslag om härads- och länsnämnder, framlade nu åter ett dylikt, enligt hvilket *Häradsnämnden* skulle bestå af 2 ombud från hvarje inom häradet varande socken, utsedda i sockenstämma, och *Länsnämnden* af 2 ombud från hvarje härad inom länet, utsedda af häradsnämnderna, samt 1 ombud från hvarje inom länet befintlig stad med mindre än 5000 invånare, som af staden utsågs. Dessa nämnder skulle sammanträda på landshöfdingens kallelse: häradsnämnden med häradshöfdingen till ordförande när minst $1/3$ af häradets socknar gillat till dem hänskjutet förslag, som rörde häradet eller länet; länsnämnden i länets residensstad med landshöfdingen till ordförande, när han fann behofvet det påkalla eller minst $1/3$ af länets häradsnämnder förenat sig om ett beslut i fråga, som rörde länet. Inom hvar sitt område egde dessa nämnder hufvudsakligen samma befogenhet som den i motionärens första förslag vid föregående riksdag föreslagna länsnämnden. Häradsnämnden egde dock ej att fatta beslut uti inom densamma väckt fråga, som rörde någon häradets eller länets ekonomiska angelägenhet, utan skulle insända sådan fråga till K. Befhde, som skulle, om frågan rörde häradet, hänskjuta den till

sockenstämmorna och om den rörde länet, till länsnämnden.

Utom detta förslag väcktes vid denna riksdag dels hos Ridderskapet och Adeln motion derom, att *Länsförsamlingar*, valda af sockennämnderna, skulle bildas, för att handlägga alla de provinsens ekonomiska angelägenheter, som plägade uppdragas åt särskilta komitéer och att dessa länsförsamlingar skulle utse en *Länsnämnd*, för att biträda K. Befhde vid länsförvaltningen samt upptaga och redovisa de allmänna medel, som från sockennämnderna ingingo; dels

hos Bondeståndet, att *Länsnämnder* skulle bildas af ombud från hvarje församling, hvilka skulle ega beskattningsrätt öfver länet, och att länsnämnderna skulle inom sig utse *Utskott* af minst 6, högst 20 ledamöter, för att biträda landshöfdingen vid ekonomiska och för länet allmänt gällande polisförfattningars utfärdande, sammankalla länsnämnden m. m.

Slutligen hade vid denna riksdag i Borgareståndet föreslagits, att Ständerna skulle hos K. M:t tillkännagifva behofvet och nyttan af en kommunalstyrelse för länen och anhålla, att K. M:t ville låta utarbeta och för näst sammanträdande riksdag framlägga förslag till författning i ämnet. Motionären hade härvid uppgifvit vissa hufvudgrunder, hvarpå han ansåg, att en dylik författning borde stödja sig, såsom att en församling, kallad *Landsting*, skulle årligen sammanträda, för att öfverlägga och besluta om länets gemensamma ekonomiska angelägenheter och öfriga ärender, som kunde anses lämpligt att till dess behandling öfverlemna; att stad och land skulle bilda särskilta valdistrikt för utseende af ombuden, hvilkas antal

skulle bestämmas efter folkmängden, men i allmänhet ej understiga 50 eller öfverstiga hundra; att röstgrunden för val af ombud skulle blifva den för omröstning i sockenstämma gällande; att vissa embets- och tjenstemän skulle vara sjelfskrifna ledamöter i landstinget; att landshöfdingen skulle utnämna ordförande och pröfva de landstingets beslut, som ej borde underställas K. M:t m. fl. Af dessa åsigter gjorde sig flera gällande vid utarbetandet af nuvarande landstingsförordning, hvari motionären deltog. Alla dessa förslag och motioner afstyrktes af Ekon.-Utskottet, hufvudsakligen på samma skäl, som af de två föregående riksdagarnes Ekon.-Utskott blifvit anförda; men detta utskottets utlåtande var ej fattadt med särdeles stor röstöfvervigt och åtföljdes af flera reservationer, af hvilka en innehöll ett fullständigt utarbetadt förslag till stadgar för härads- och länsnämnder, som vid följande riksdag återkom såsom motion hos Ridderskapet och Adeln. En annan reservation tillstyrkte Ständerna, att, såsom i Borgareståndet blifvit yrkadt, till K. M:t ingå med anhållan, att han ville låta utarbeta och för nästkommande riksdag framlägga förslag till förordning om kommunalstyrelse för länen. Denna reservation blef Borgarståndets beslut och erhöll hos Adeln 24 röster mot 25 och hos Presteståndet 14 röster mot 23, som afgåfvos för bifall till betänkandet, hvilket af Bondeståndet bifölls utan diskussion.

Borgarståndets beslut hade således ej af något annat stånd blifvit gilladt, men vid följande *1856—58 årens riksdag* gjorde det sig gällande. Flera motioner än vid någon föregående riksdag såväl om omarbetning af de gällande kommunalförfattningarne som ock om utarbetandet af förordning

för kommunalstyrelse för länen hade då blifvit väckta. Hvad den sednare förordningen beträffar, föreslog man dels att den borde utarbetas i öfverensstämmelse med lagen för de norska amtförmanskapen, dels uppgåfvos vissa hufvudgrunder, hvarpå man ansåg hon borde stödja sig, såsom att en länsrepresentation, kallad *Landsting*, sammansatt af ledamöter, valda af sockennämnderna, skulle bildas och under sjelfvald ordförande ombesörja allt hvad dittills plägat uppdragas åt särskilta komitéer, att den skulle ega lagstiftningsrätt i allt, som rörde länets ekonomi samt den vidsträcktaste motions- och petitionsrätt hos de båda statsmagterna; dels föreslogs en *Länsnämnd* med beslutande rätt i länets angelägenheter, som inom sig skulle utvälja två *Länsombud*, hvilka skulle hafva samma befogenhet som det vid 1840—41 årens riksdag föreslagna länsrådet.*) Men utom dessa motioner framstäldes 3 utarbetade förslag, alla hos Adeln, af hvilka det ena innehöll stadgar för länsnämnd, det andra för både socken- och länsnämnder samt det tredje för härads- och länsnämnder. Det förstnämnda af dessa förslag var af samma motionär, som vid de båda föregående riksdagarne föreslagit bildandet af läns- och häradsnämnder och innehöll hufvudsakligen samma bestämmelser, som det vid riksdagen 1850—51 först framstälda förslaget.**) Det andra förslaget påminner i flera sina väsendtliga bestämmelser om lagen för de norska amtförmanskapen. Enligt detsamma skulle hvarje sockennämnds ordförande på landshöfdingens kallelse årligen sammanträda i länets residensstad till en *Länsnämnd*, i hvilken landshöfdingen skulle vara ordförande. För denna nämnd skulle lands-

*) Se ofvan, sid. 9.
**) Se ofvan, sid. 13.

höfdingen framlägga *a)* redovisning för de af sednaste länsnämnd beslutade utgifter, *b)* förslag, befordrande länets utveckling och förkofran samt dertill behöfliga summor och *c)* förslag till utgifternas fördelning. Sedan dessa ärender blifvit afgjorda, egde hvarje ledamot af nämnden att väcka förslag af för länet allmännyttig beskaffenhet, som af sockennämnd först blifvit tillstyrkt. Hvarje förslag, som ej erhöll landshöfdingens stadfästelse skulle förfalla; men saken kunde hänskjutas till K. M:t. Det tredje af ofvannämnde förslag innehöll, att *Häradsnämnder* skulle bildas och bestå af sockennämndernas ordförande, ett ombud från hvarje socken inom häradet, som hade minst 2000 inv., och vissa embets- och tjenstemän såsom sjelfskrifna ledamöter; och att *Länsnämnder* skulle inrättas, sammansatta af ombud från hvarje stad och härad till ett antal, som bestämdes efter folkmängden, så att enligt regel ett ombud valdes för hvarje 5000:de inv. Häradsnämnden valde inom sig häradets ombud i länsnämnden; städernas ombud valdes på sätt, städernas invånare derom öfverenskommo. Båda dessa nämnder skulle sammanträda minst en gång årligen; häradsnämnden under sjelfvald ordförande, länsnämnden på landshöfdingens kallelse och med honom till ordförande. Åt dessa nämnder var hufvudsakligen samma befogenhet uppdragen, som åt de vid 1840—41 årens riksdag af Lag- och Ekon.-Utskotten föreslagna härads- och länsnämnder.*)

Ekon. Utskottet, till hvilket alla dessa förslag remitterades, uppgifver i ett väl skrifvet betänkande de brister, som funnos i de gällande kommunalförfattningarne och framställer sina åsigter om deras

*) Se ofvan, sid. 10.

förbättrande samt tillstyrker inrättandet af en representation för länen med beslutande rätt och beskattningsrätt, men utarbetar icke något förslag i ämnet, utan hemställer, — då erfarenheten visat, att intet af de många till riksdagarne inlemnade förslagen kunnat tillvinna sig någon riksdags bifall — i enlighet med hvad som i trenne stånd vid denna riksdag blifvit yrkadt, att Ständerna skulle ingå med en skrifvelse till K. M:t och anhålla, att han ville "genom sakkunniga män ej mindre upprätta förslag till författning om landsting eller en länen omfattande kommunal-representation, än äfven i sammanhang dermed öfverse de angående menighetsstyrelse såväl på landet som i synnerhet i städerna gällande författningar, samt derefter till Rikets Ständers pröfning framlägga de förslag, hvilka i följd häraf kunna varda utarbetade."

Några Häradsnämnder tillstyrkte utskottet icke; utan ansåg, att sammanträden för gemensam öfverläggning emellan ombud från häradets socknar vid behof kunde utlysas inför häradsrätten och att, om någon länsrepresentation komme till stånd, ärender, som rörde särskilta härad, af dessas ombud i densamme särskilt kunde behandlas.

Ständerna biföllo utskottets hemställan och afläto till K. M:t en skrifvelse af ofvan anförda innehåll, iföljd hvaraf en komité den 19 Juni 1858 tillsattes, att utarbeta förslag till förordning om landsting och öfverse de gällande kommunalförfattningarne.

Denna komité utarbetade förslag till förordningar om såväl kommunalstyrelse på landet som i städerna, om kyrkostämma, kyrko- och skolråd samt om landsting, hvilka förslag af K. M:t framlades för *1859—60 årens riksdag*. Ekon. Utskottet gillade alla dessa förslag i allt väsendligt. Hvad förslaget till landstingsförordning beträffar — det enda vi här sysselsätta oss med — antogs det med de af utskottet föreslagna förändringar utan diskussion af Bondeståndet. Presteståndet antog det äfven, men med förändring i hufvudsak af den föreslagna grunden (2:dra art. Bevillningsförordningen)*) hvarefter de afgifter, som landstinget egde pålägga, skulle fördelas. Men hos de öfriga stånden rönte förslaget ett helt annat emottagande: både Adeln och Borgarståndet beslöto, att för denna riksdag uppskjuta granskningen af detsamma och hos K. M:t anhålla: Adeln, att vederbörande embetsmyndigheters yttrande deröfver först skulle infordras, Borgarståndet, att ingen landstingsförordning skulle utfärdas, förr än verkningarne af de vid denna riksdag antagna kommunallagarne och bevillningsförordningen visat sig. Orsaken till detta Borgarståndets beslut var, att ståndet ansåg olämpligt, att stad och landsbygd skulle, såsom förslaget till landslingsförordning stadgode, hafva ett gemensamt landsting, aldrahelst som landstingsskatten skulle fördelas på ett sätt, som syntes ståndet blifva alltför betungande för städerna. Först på inbjudan af Preste- och Bondestånden att biträda deras beslut, företogo Adeln och Borgarståndet förslaget till granskning, hvarefter det äfven af dessa stånd antogs med förändring, utom i vissa mindre vigtiga punkter, af den föreslagna grunden för landstingsmedelns uttaxerande, hvilken, sedan förslaget tvenne gånger blifvit till Ekon. Utskottet återremitteradt, slutligen bestämdes på sätt, som i gällande landstingsförordning är stadgadt. Det sålunda af riksdagen antagna förslaget

*) Efter denna artikel utgår bevillning till staten för fast egendom, för inkomst af kapital eller arbete.

stadfästades af K. M:t den 21 Mars 1862 och är den nu varande landstingsförordningen.

Innan vi öfvergå till framställning af landstinget, sådant det enligt denna förordning är, vilja vi anmärka, att äfven utom riksdagen förslag till stadgar för en länsrepresentation blifvit framstälda, såsom af K. Bef.hde i Elfsborgs län år 1833, af en af K. M:t tillsatt fattigvårdskomité och af komitén för Nationalrepresentationens ombildning.*)

*) Bihang t. Riksståndens Prot. 1850—51; 8 Saml. Bet. N:o 72.

MSH 27216

END OF TITLE